

Instytut Pamięci Narodowej

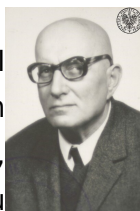
<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/168826,75-rocznica-pokazowego-procesu-siedemnastu-dzialaczy-WiN-i-PSL.html>
2022-12-06, 12:18

75. rocznica pokazowego procesu siedemnastu działaczy WiN i PSL

Data publikacji 10.08.2022

Pokazowy proces siedemnastu działaczy Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego, rozpoczął się 11 sierpnia 1947 r. w Krakowie, w Wojskowym Sądzie Rejonowym. Głównymi autorami tej zbrodni sądowej byli: Józef Różański, dyrektor Departamentu Śledczego MBP i inicjator śledztwa, Roman Werfel, dziennikarz i autor aktu oskarżenia, Stanisław Zarakowski, oskarżyciel w procesie oraz Romuald Klimowiecki, przewodniczący składu sędziowskiego.

Proces krakowski, czyli proces działaczy II Zarządu Głównego WiN z jej prezesem płk. Franciszkiem Niepokólczyckim na czele, Stanisława Mierzwy, wiceprezesa Zarządu Wojewódzkiego PSL w Krakowie i innych był pokazowy. **Komunistom chodziło bowiem o skompromitowanie opozycji antykomunistycznej, zarówno tej pozostającej w konspiracji, jak i jawnej.** Wszak na ławie oskarżonych zasiedli działacze Polskiego Stronnictwa Ludowego, ostatniej z jawnie działających partii opozycyjnych w Polsce Ludowej. A fałszywe zarzuty, zgodnie z oczekiwaniami władz partyjnych, dotyczyły prowadzenia działalności wywiadowczej na rzecz obcych mocarstw, terroryzowanie członków PPR, współpracy z gestapo i z Ukraińską Powstańczą Armią oraz świadomej współpracy z „nielegalnym” podziemiem. Miał to być swoisty „sąd nad obozem reakcji w Polsce”, zgodnie ze słowami Józefa Światły:

Roman Werfel, dziennikarz i autor aktu oskarżenia.

„miał otworzyć nową erę w taktyce partii. Werfel (...) uważał, że **trzeba uderzyć jawnie w cały obóz reakcji**, a pod reakcją rozumiał on między innymi i PSL i dawną PPS”.

Proces prowadzony był przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Krakowie w sali Sądu Okręgowego przy ul. Senackiej 1. **Składowi sędziowskiemu przewodniczył Romuald Klimowiecki**, sędzia Najwyższego Sądu Wojskowego oddelegowany do WSR w Krakowie. Ten przedwojenny starosta, który na kilka miesięcy przed śmiercią w 1959 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego w Katedrze Prawa Państwowego UW, był przewodniczącym składów sędziowskich w wielu procesach politycznych w latach 40. XX w., m. in. w procesie komórki wywiadowczej „Liceum”, w którym 14 osób oskarżono o zbieranie informacji wojskowych, politycznych i gospodarczych na rzecz II Korpusu Polskiego gen. Andersa, czy procesie pokazowym redaktora naczelnego „Gazety Ludowej”, Zygmunta Augustyńskiego.

Oskarżycielem był Stanisław Zarakowski, zastępca naczelnego prokuratora Wojska Polskiego, który uczestniczył w wielu procesach stalinowskich albo jako oskarżyciel, albo zatwierdzający akty oskarżenia. Był głównym oskarżycielem w tzw. procesie generałów, Kazimierza Pużaka i biskupa Czesława Kaczmarka. Komisja sekretarza KC Franciszka Mazura w swoim sprawozdaniu z 1957 r. obciążyła Zarakowskiego odpowiedzialnością za wiele czynów związanych z nadużyciem władzy. Zmarł w 1998 r., uniknął jednak odpowiedzialności za swoje czyny zarówno w okresie PRL, jak i III RP.

Przy omawianiu procesu krakowskiego nie można zapomnieć o roli Józefa Różańskiego, dyrektora Departamentu Śledczego MBP, który wydał 10 września 1946 r. postanowienie o wszczęciu śledztwa w sprawie działalności WiN i współpracy jego działaczy z członkami PSL. W trakcie procesu krakowskiego cały czas pilnował, żeby rozprawa przebiegała zgodnie z oczekiwaniami komunistów. **Józef Różański, jako szef departamentu Śledczego MBP był współodpowiedzialny za zbrodnie ubeckie** w najgorszych stalinowskich czasach. Za stosowanie tortur, określanych mianem „niedozwolonych metod śledczych”, za prowokacje, za trzymanie ludzi w więzieniach bez sądów, za przygotowywanie procesów politycznych. Został skazany w 1957 r. na karę 15 lat więzienia, ale przebywał w nim tylko do 1964 r. Akt łaski okazała Rada Państwa.

Roman Werfel, działacz komunistyczny i dziennikarz, **który sprokurował akt oskarżenia**, w procesie krakowskim odegrał rolę propagandzisty, komentował go bowiem w „Głosie Ludu”, ogólnopolskim organie Komitetu Centralnego PPR i w „Trybunie Robotniczej”, a rok po procesie opracował i wydał stenogram rozprawy sądowej w postaci książki „Niepokólczycki, Mierzwa i inni przed sądem Rzeczypospolitej”.

Nie można zapomnieć o tym, że **pod aktem oskarżenia podpisał się Adam Humer**, od 1 lipca 1947 wicedyrektor Departamentu Śledczego MBP. Zwolniony ze służby 31 marca 1955 r. za „niedozwolone metody w śledztwie”. Mimo że formalnie pozostawał poza służbą, faktycznie doradzał organom SB jako specjalista od ruchu narodowego. W 1992 r. został tymczasowo aresztowany, a **w 1994 r. skazany za wymuszanie zeznań torturami**.

Udowodniono mu udział w wielu przesłuchaniach, upokarzanie, głodzenie i torturowanie więźniów politycznych. Skazany został na dziewięć lat więzienia, w drugiej instancji wyrok zmniejszono do siedmiu i pół roku. Zmarł podczas przerwy w wykonywaniu kary.

Należy też wspomnieć przynajmniej o jednym z adwokatów biorących udział w procesie, a mianowicie o **Mieczysławie Maślanko**, który od 1945 r. nieomal wyłącznie występował przed sądami wojskowymi, głównie w sprawach politycznych. Został przystany do Krakowa jako obrońca z urzędu Franciszka Niepokólczyckiego i w mowie obrończej rozpoczął od tezy, że płk. Franciszek Niepokólczycki zakończył konspirację „na walce przeciw Polsce” oraz że „stał przed sądem za działalność na szkodę Narodu Polskiego”. Maślanko „bronił” w wielu stalinowskich procesach politycznych, również przed tzw. sądami tajnymi w Warszawie (był obrońcą gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”). Jego działalność „obrońcy” była przedmiotem badań „Komisji do badania działalności obrończej adwokatów w tzw. procesach tajnych”, powołanej uchwałą Rady Adwokackiej w Warszawie z dnia 25 października 1956 r. Wszczęto wobec niego kilka adwokackich postępowań dyscyplinarnych, ale były one umarzane pod naciskiem władz. Co ciekawe, **w latach 1955-1957 był jednym z obrońców z wyboru wspomnianego już Józefa Różańskiego.**

Wyrok w procesie krakowskim zapadł po przeszło miesiącu, w czasie którego sąd zebrał się dziewiętnaście razy. Karę śmierci orzeczono wobec Franciszka Niepokólczyckiego, Alojzego Kaczmarczyka, Józefa Ostafina, Waleriana Tumanowicza, Edwarda Bzymka, Jana Kota, Eugeniusza Ralskiego i Wiktora Langnera. Na karę więzienia dożywotniego skazano Mirosława Kowalskiego, na 15 lat Karola Buczka i Henryka Müncha, na 10 – Stanisława Mierzwę, Karola Starmacha oraz Stefana Ralskiego. Sąd orzekł, że na 6 lat należy pozbawić wolności Mieczysława Kabata, a na 5 lat Tadeusza Wilczyńskiego. Jerzego Kunce uniewinniono.

Bolesław Bierut zamienił Niepokólczykiemu, Ralskiemu, Kotowi oraz Langnerowi karę śmierci na karę więzienia dożywotniego, a Bzymkowi na 15 lat więzienia. **Kary śmierci orzeczone wobec Kaczmarczyka, Ostafina i Tumanowicza zostały wykonane w więzieniu Montelupich w Krakowie 13 listopada 1947 r.** Plutonem egzekucyjnym dowodził strażnik więzienny Henryk Michalik.

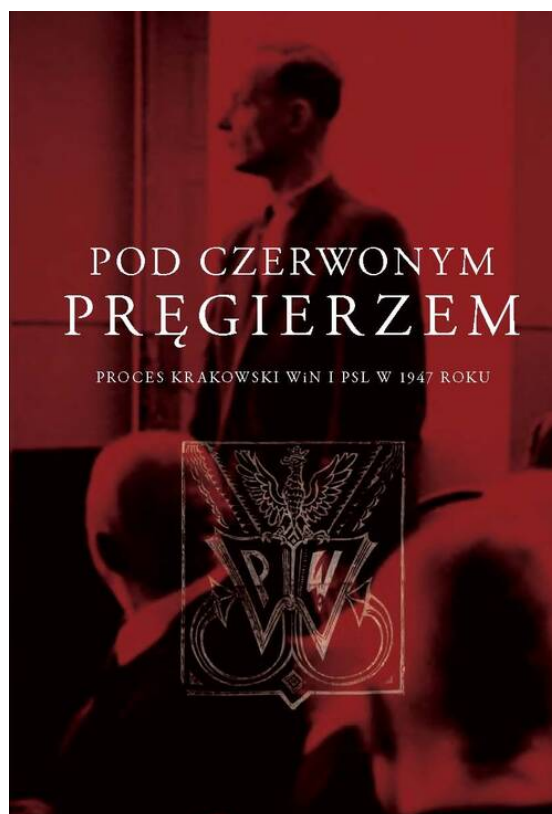
Szczegółowe informacje dotyczące procesu znajdą Państwo na stronie:

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/57316,10-wrzesnia-rocznica-wyrokow-w-procesie-krakowskim.html>

oraz w broszurze:

Wojciech Frazik, Filip Musiał, Michał Wenklar, *Pod czerwonym przęgiem. Proces krakowski WiN i PSL w 1947 roku*
<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/ruch-ludowy/36187,Pod-czerwonym-pręgiem-Pr>

[oces-krakowski-WiN-i-PSL-w-1947-roku.html](https://oces.krakowski-WiN-i-PSL-w-1947-roku.html)

Polecamy także teksty w portalu przystanekhistoria.pl:

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zolnierze-wykleci/63159,Sledztwo-i-proces-l-Zarza-du-Glownego-WiN.html>

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/86480,Mefisto-ubecji.html>

oraz wystawy dostępne online, prezentujące zarówno historie Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, jak też represje, infiltrację i likwidację WiN przez komunistyczny aparat represji i władzy:

[/ftp/wystawy/proces_krakowski/html/wystawa.html](https://ftp.wystawy/proces_krakowski/html/wystawa.html)

<https://ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13661,Zrzeszenie-Wolnosc-i-Niezawislosc-w-sluzbie-Niepodleglej.html>

a także publikacje:

Filip Musiał, *Polityka czy sprawiedliwość? Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie (1946–1955)*, **Kraków 2005**

Krzysztof Szwagrzyk, *Prawnicy czasów bezprawia. Sędziowie i prokuratorzy wojskowi w*

*Polsce 1944-1956, **Kraków 2005***